

Europautvalget

INFORMASJONSPAKKE FRA FAGGRUPPE PÅ EØS/EU

28. APRIL 2022

Det vises til innkalling til møte i Europautvalget, sendt 21. april. Møtet finner sted 28. april. Fra regjeringen stiller utenriksminister Anniken Huitfeldt og næringsminister Jan Christian Vestre. Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon (utredningsseksjonen, stortingsbiblioteket og internasjonal avdeling) har utarbeidet nedenfor bakgrunnsinformasjon knyttet til sakene på dagsorden.

Utenriksministeren vil redegjøre for:

- Ukrainakrigens betydning for Europas grønne giv

Næringsministeren vil redegjøre for:

- Regjeringens arbeid med et strategisk, grønt industripartnerskap med EU

Utenriksministeren vil videre redegjøre for:

- Rettstat og demokrati: Ungarn og Polen
- Europakommisjonens forslag om tilbørlig aktsomhet for bærekraft for foretak

Rettsaker:

- Aktuelle rettsaker for møtet i EØS-komiteen 29. april

Utenriksministeren vil redegjøre for:

Ukrainakrigens betydning for Europas grønne giv

I sin [utenrikspolitiske redegjørelse i Stortinget 22. mars](#), understreket utenriksminister Huitfeldt at energisikkerhet blir et styrende prinsipp for europeisk utenriks- og sikkerhetspolitikk fremover. På samme måte har det endrede forholdet til Russland etter landets invasjon av Ukraina gitt det grønne skiftet en tydelig sikkerhetspolitisk dimensjon. Regjeringen skriver i [tilleggsmeldingen sin om energi](#) at denne utviklingen har stor betydning for Norge, som viktig energileverandør til Europa, som deltaker i EUs klimarammeverk og som strategisk partner til EU i den industrielle omstillingen.

Regjeringen sier i tilleggsmeldingen at Russlands militære invasjon av Ukraina har aktualisert spørsmålet om Europas avhengighet av russiske energileveranser, og at det er igangsatt arbeid med tiltak både på nasjonalt nivå i Europa og EU-nivå for å begrense avhengigheten av russisk energi framover. Import fra Russland dekker i dag ca. 40 % av EUs forbruk av gass, 27 % av olje og 46 % av kull. Det gir Russland store inntekter. Regjeringen skriver i meldingen at energiavhengigheten av Russland utgjør en dypt problematisk sårbarhet for Europa: «*Det innskrenker handlingsrommet når vi skal møte den økte sikkerhetstrusselen fra Russland, nå og framover*».

En hovedoppgave for europeiske politikere framover blir derfor å redusere denne avhengigheten så mye og så raskt som mulig. Regjeringen viser til Europakommisjonens forslag til [den ambisiøse tiltaksplanen «REPowerEU»](#) fra mars i år. Her beskriver Kommisjonen hvordan EU skal gjøre seg uavhengig av russisk gass. Nærmere to tredjedeler skal kuttes innen utgangen av 2022, og planen er å være helt uavhengig lenge før 2030. For å klare det, vil EU trenge økte energileveranser fra andre land. Regjeringen skriver i tilleggsmeldingen på energi at dette i hovedsak må komme fra LNG siden det på kort sikt er begrenset hvor mye ekstra rørgass som kan importeres fra andre land enn Russland.

Utenriksministeren sa i sin redegjørelse til Stortinget i mars at truslene fra Putin-regimet om å stanse gasseksporten til Europa som et svar på EUs sanksjoner – og EUs ambisjon om å gjøre seg uavhengig av russisk gass – krever at Norge tar ansvar. Norge skal fortsette å levere «*all den gassen vi kan. Som Europa nå desperat etterspør*». Hun sa at EUs grønne omstilling også krever overgangsløsninger, og at «*uten norsk gass stanser det grønne skiftet i Europa*».

I tillegg til energiuavhengighet, handler «REPowerEU» også om å øke satsingen på fornybar energi og energisparing, og på å få fortgang i konsesjonsbehandlingene av sol- og vindkraftprosjekter. Kommisjonen ønsker en stor satsning på solceller på taket av boliger, offentlige bygninger og gårder. Installasjon av varmepumper skal økes og det skal satses på energieffektivisering.

Kommisjonen er i «REPowerEU» også opptatt av raskere konsesjonsbehandling og mindre byråkrati for å få fart i utbygging av sol- og vindkraft. I en høring i Europaparlamentet 20. april varslet Kommisjonen ytterligere tiltak gjennom en [ny lovgivning som skal legge til rette for, og fremskynde prosedyrene for å gi tillatelser til fornybarprosjekter](#) i EU. Et forslag vil bli lagt fram 18. mai som del av en større energipakke. Pakken vil mest sannsynlig også inneholde en delegert rettsakt som skal definerer hva som er fornybart hydrogen. Tanken er å sikre at grønt hydrogen produseres av «additional» fornybar elektrisitet og ikke av fornybar elektrisitet som allerede er produsert for annen bruk.

Kommisjonen vurderer også å [øke andelen fornybar energi i EU til 45 prosent innen 2030](#). I forslaget [til endring av fornybardirektivet \(RED III\)](#), som for tiden behandles i EU, er målet satt til 40 prosent. 45-prosent forslaget har allerede [bred støtte i Europaparlamentet](#). I Rådet har

enkelte land, blant dem de nordiske, også presset på for [økt hastighet i den grønne omstillingen](#), i lys av ukrainakrigen, men uten å angi et eksakt mål for den økte fornybarsatsningen: «*This is key to making the EU fit for energy independence of Russian fossil fuels and the only way we can address the climate crisis, respond to aggressive Russian behaviour, and ensure a clean, reliable and cheap independent EU energy supply for the future*».

Utenriksminister Huitfeldt understreket i sin redegjørelse til Stortinget i mars at EUs grønne gir Norge nye muligheter. Norge har en ambisjon om å bli en strategisk partner for resten av Europa, med viktige tiltak som hydrogen, havvind, batterier og karbonfangst- og lagring. Norge er allerede verdensledende innen klimateknologi og løsninger på disse områdene: «*Vi skal sammen med industrien jobbe målrettet for at norske selskaper når opp i den internasjonale konkurransen. Regjeringen ønsker å styrke norsk eksport som et ledd i det grønne skiftet. Derfor mobiliserer vi nå hele vårt internasjonale nettverk, og styrker utenriks tjenestens evne til å støtte norske bedrifter*». Se mer i saken nedenfor om [«Regjeringens arbeid med et strategisk, grønt industripartnerskap med EU»](#).

Det store spørsmålet fremover blir allikevel hvor raskt EU kan greie å gjøre seg uavhengig av russisk gass, og i hvilken grad de vil lykkes med å fremskynde fornybarsatsningen ytterligere. Fornybarsatsningen anses allerede som ambisiøs i «Fit for 55»-pakken.

EU har så langt innført en rekke [sanksjoner mot Russland](#). Den femte og foreløpig siste sanksjonspakken ble innført 8. april. Den inkluderer blant annet forbud mot import av russisk kull, men foreløpig ikke av gass eller olje. Ifølge Klima og Energi er det [ventet at Kommisjonen allerede nå i april vil foreslå et forbud mot import av olje](#), men at man ennå ikke vil foreslå noe på gass. Det er nettopp over gass de store skillelinjene i EU nå går. Mens særlig de baltiske landene og Polen ønsker tøffere sanksjoner mot Russland også på gass, holder særlig Tyskland igjen. Grunnen til det er at Tyskland er særdeles avhengig av russisk gass. Den tyske regjeringen frykter at et umiddelbart forbud mot russisk gass vil svekke tysk industri og økonomi, og dermed også europeisk økonomi. Så sent som forrige uke [uttalte den tyske finansministeren](#) at Tyskland så raskt som mulig vil kutte avhengigheten av russisk energi, men at det vil ta tid og at man må være tålmodig. Den tyske utenriksministeren har tidligere uttalt at Tyskland skal kutte import av russisk olje innen utgangen av året, og at gass vil følge etter det.

EU og USA ble i en felles uttalelse i mars enige om [at USA skal levere 15 mrd. kubikkmeter LNG til EU i 2022](#), med et håp om å øke dette til 50 mrd. kubikkmeter innen 2030. Til sammenligning leverer Russland i dag 155 mrd. kubikkmeter årlig til EU. Politico skriver i ulike kritiske analyser at det allikevel er [begrenset hva USA kan gjøre](#) for hjelpe EU med å kutte avhengigheten av russisk gass. [Forventningene på europeisk og amerikansk side kan også se ut til å være noe i ubalanse](#). Mens Europakommisjonens president Ursula von der Leyen snakker om en amerikanske *forpliktelse* til å levere, så sier den felles uttalelsen at USA skal *bestrebe seg på* å sikre økte leveranser.

Visstnok skal forpliktelsen ligge i å prøve å overtale firmaer i Asia eller andre steder, som venter på leveranser fra USA i vinter, til å sende disse til Europa istedenfor, slik tilfelle visstnok var i fjor. Men et slikt scenario er avhengig av at været tilsier at asiatiske og andre kunder faktisk er villige til å gjøre det. Det er også vanskelig for den amerikanske administrasjonen å love EU noe hvor utviklingen er styrt av det åpne markedet og amerikansk næringslivs forhold til dette (hvor man til enhver tid vil selge til høystbydende).

Det internasjonale energibyrået (IEA) uttaler i [sin ti-punktplan om hvordan EU skal gjøre seg uavhengig av russisk gass](#) at alle som importerer LNG gjør det fra samme (globale) marked. Økte leveranser til EU vil bety «*exceptionally tight LNG markets and very high prices*».

IEA skriver at Europa nok kan skrape sammen 20 mrd. ekstra kubikkmeter LNG fra globale markeder. Dette inkluderer 10 mrd. ekstra kubikkmeter fra Norge og Aserbajdsjan. Men selv med ekstra tiltak for å kutte energibruken og en ekstra rask utbygging av fornybar energi, så mener IEA at det beste EU kan håpe på, er å redusere avhengigheten av russisk gas med 1/3 dette året, ikke 2/3 som EU selv har som ambisjon i «REPowerEU».

EU har i sin felles uttalelse med USA om økte LNG-leveranser vært opptatt av at disse må være bærekraftige og etterleve EUs ambisjoner og forpliktelser i «REPowerEU» og under Paris-avtalen. Energi og Klima skriver at [produksjonen av den amerikanske LNG-gassen har ti ganger høyere utslipp av CO₂ enn norsk rørgass](#). Noe av grunnen til dette er at LNG generelt krever mer energi for å kjøles ned til flytende fase (L=liquid), for så å kunne bli transportert på skip. En kraftig økning i LNG-leveranser til EU kan derfor sette målet om umiddelbar energiavhengighet i skvis med mer langsiktige klimamål.

Næringsministeren vil redegjøre for:

Regjeringens arbeid med et strategisk, grønt industripartnerskap med EU
Utenriksminister Anniken Huitfeldt orienterte i forrige møte i Europautvalget også om denne saken, og la da vekt på regjeringens besøk i Brussel 23. februar. EUs grønne giv og et grønt industripartnerskap var et sentralt tema under besøket, og regjeringens budskap i møte med Europakommisjonen var blant annet:

- gjennom EØS-avtalen er Norge dypt berørt av EUs grønne skifte.
- det er en gjensidig interesse at Norge ikke faller utenfor når sektorovergripende regelverk og initiativer utformes raskt og i stort omfang (som for eksempel Fit-for 55).
- Norge har mye å bidra med: en viktig leverandør av energi, stabil leverandør av viktige råmaterialer, og et næringsliv som har kompetanse innenfor områder som hydrogen, grønn skipsfart, karbonfangst og -lagring, batteriproduksjon og havvind.

Utenriksministeren opplyste i europautvalgsmøtet i mars om at responsen fra EU var positiv og imøtekommende.

I en [felles pressemelding etter møtet](#) mellom statsminister Støre og Europakommisjonen, sa Ursula von der Leyen at: «*We will work more closely together to unfold the potential for decarbonising our economies, and in particular our energy systems, making them more resilient to climate change and to global tensions. The EEA agreement is an excellent basis for strengthening our EU-Norway cooperation on climate. We are keen to firm up our joint action for the European Green Deal even more and explore establishing a Green Alliance*».

Forrige uke publiserte næringsminister Jan Christan Vestre (Ap) en pressemelding med tittelen [Seks måneder med aktiv næringspolitikk - dette skjer nå](#). Her omtales regjeringens initiativ overfor både EU og [Tyskland](#) om industrielle partnerskap: «*Vi jobber nå tett sammen med Brussel og Berlin for å strukturere samarbeidet. Disse industrielle partnerskapene er dynamiske prosesser som stadig fylles med innhold. Det er stor velvilje fra begge sider og en rekke initiativer er satt i gang. Dette er et arbeid som fortsetter på høyt nivå når jeg møter mine kolleger i Brussel i mai*», sier næringsministeren.

En utvidelse av det avtalemessige grunnlaget

[I regjeringens tilleggs melding om energi](#) står det at et industripartnerskap med EU kan innebære «*nye former for forpliktende samarbeid, økt deltakelse i relevante finansieringsordninger og programmer, og skal bidra til styrket bevissthet i EU om norske behov. En utvidelse av det avtalemessige grunnlaget for å realisere økonomiske og klimapolitiske gevinster bør vurderes*».

Regjeringen sier ikke noe om hva en eventuell utvidelse av Norges avtaler med EU vil innebære og hvor forpliktende samarbeidet skal være. [Stortinget vedtok i mars 2015 at Norge skal forsøke å inngå en klimaavtale med EU](#) om felles oppfyllelse av klimamålene. Det ble fra regjeringens side lagt til grunn at regelverket ikke skulle innlemmes i EØS-avtalen, men at Norge skulle inngå en bilateral avtale med EU: «*Det er en forutsetning at regelverket ikke skal innlemmes i EØS-avtalen, men framforhandles som en bilateral overenskomst*». Daværende statsråd Elisabeth Vik Aspaker (H) sa i Stortinget i november 2016 at [Europakommisjonen spilte tilbake at det var mer hensiktsmessig å bruke protokoll 31](#) i EØS-avtalen, noe som også ble sluttresultatet.

[Protokoll 31 i EØS-avtalen](#) åpner for et frivillig samarbeid på områder utenfor de fire friheter, men hvor partene har felles interesse. Mange av programmene som Norge er med i er for eksempel tatt inn i protokoll 31. Diskusjoner i forkant av klimaavtaleinngåelsen (bilateral avtale vs. protokoll 31) dreide seg blant annet om hvilken rolle ESA og EFTA-domstolen skulle ha knyttet til overvåking og kontroll, og om bruk av protokoll 31 ville påvirke Norges handlingsrom på landbruksområdet (siden landbruket omfattes av EUs klimamål). For mer informasjon om diskusjonen, se [informasjonspakken til møtet i Europautvalget 26. oktober 2016](#). I regjeringens pressemelding 25. oktober 2019, i forbindelse med at klimaavtalen med EU ble endelig vedtatt, står det at [bruk av protokoll 31 ikke gjør avtalen mindre forpliktende](#), men gjør at vi ikke uten videre må samarbeide etter 2030.

EUs grønne giv og vekstplan

EUs grønne giv er en plan for utslippskutt (Fit for 55), samtidig som den er EUs nye vekstplan. [Vekstplanen](#) har som målsetning å omforme EU til en moderne, ressurseffektiv og konkurransedyktig økonomi med netto null-utslipp av drivhusgasser innen 2050. Kommisjonen legger vekt på at klimanøytralitet og sirkulær økonomi vil kreve en full mobilisering i industrien og omfatte alle ledd i verdikjeden, inkludert de energi-intensive sektorene. [Sentralt i vekstplanen er også EUs nye industristrategi](#).

Som et ledd i industristrategien har det også blitt opprettet flere [industriallianser på EU-nivå](#), innenfor hydrogen, batterier, sjeldne mineraler, sirkulær plast, industridata, edge- og skyteknologi og prosessor- og halvlederteknologi. Under Brusselbesøket 23. februar deltok klima- og miljøminister [Espen Barth Eide på det sjette høynivåmøtet i den europeiske batterialliansen](#). Det er første gang Norge deltar.

[EUs Important Projects of Common European Interest \(IPCEI\)](#) utgjør også en sentral del av den industripolitisk strategien. De skal støtte opp om innovative prosjekter på områder som krever en koordinert grenseoverskridende innsats. Prosjektene støttes med nasjonale midler, men er unntatt vanlige regler for statsstøtte. Norge er med i IPCEI Hydrogen. Vi er ikke tilknyttet to IPCEI-prosjekter for batterier, og heller ikke prosjektet for mikroelektronikk. Den [manglende tilknytningen til batteriprojektene har blitt kritisert av norske industriaktører](#). I et svar på et skriftlig spørsmål fra Svein Harberg (H), skriver næringsminister Jan Christian Vestre 19. april at [regjeringen arbeider med å få Norge inn i europeiske IPCEI-initiativer på batterier](#). (For mer informasjon om Norge og EUs Grønne giv, se [informasjonspakken til møtet i Europautvalget 29. november 2021](#)).

European Chips Act: en lakmustest for Kommisjonens nye industripolitikk

I februar i år la Kommisjonen fram forslag til en rekke [tiltak for å øke EUs produksjon av halvledere](#) (microchips). I pakken inngår også et lovforslag, [European Chips Act](#). Det er fra Kommisjonens side merket som EØS-relevant. Forslagene omtales som EUs mest ambisiøse plan for langsiktig industripolitikk, og det legges opp til at en betydelig del av finansieringen skal komme fra EU-fond, forskningsmidler og statsstøtte. Kommisjonen foreslår også virkemidler (en verktøykasse) for å håndtere kriser som kan true forsyningssikkerheten. Kommisjonen viser til at de foreslåtte krisetiltakene vil gi EU tilsvarende instrumenter som allerede finnes i enkelte likesinnede land, for eksempel Defence Production Act i USA. Den gir den amerikanske

administrasjonen fullmakt til å (om)dirigere forsyningskjeder og forplikter selskaper til å prioritere forsyninger til amerikanske myndigheter.

Politico omtaler satsningen som [en lakmустest for Kommissjonens nye industripolitikk](#): «*For decades the Commission and its powerful competition department have rebuffed state aid and put free-market competition central to its internal market*», skriver Politico og viser til at dette nå endres gjennom EUs nye industristrategi fra 2021. Politico stiller spørsmål ved om EU vil lykkes i sine forsøk på å styrke sin økonomiske makt og konkurrere med rivaler som USA og Kina. [Financial Times skriver at enkelte mindre medlemsland](#) frykter at EU-land vil ende opp med å konkurrere med hverandre, og at land med de største budsjettene, Tyskland, Frankrike og Italia, vil overby andre for fabrikker som uansett ville blitt bygget. (For mer informasjon om European Chips Act, se stortingsbibliotekets [EU/EØS-nytt 10. februar 2022](#)).

Utenriksministeren vil videre redegjøre for:

Rettstat og demokrati: Ungarn og Polen

I begge de to siste avtaleperiodene for EØS-midlene har rettsstatssituasjonen i Ungarn og etterhvert Polen skapt utfordringer for samarbeidet med disse landene, noe som er nærmere beskrevet i [informasjonspakken](#) til møtet i Europautvalget 31. januar 2022.

Regjeringen varslet i [Hurdalsplattformen](#) at de vil foreta en gjennomgang av «*effekten av EØS-midlene som bevilges til sosial og økonomisk utvikling i EØS, i lys av de senere års økning i bevilgning*». I sin [europapolitiske redegjørelse](#) til Stortinget 23. november 2021, viste utenriksminister Anniken Huitfeldt til dette og sa at «*I gjennomgangen vil vi også se på hvordan arbeidet for å fremme rettstat og demokrati kan styrkes. Sivilsamfunnet er under økende press i mange land og behovene er store. Jeg mener at Norge skal være en forutsigbar og langsiktig bidragsyter*».

Utenriksminister Anniken Huitfeldt orienterte i [Europautvalget 31. januar 2022](#) om EØS-midlene og Polen, og tok her opp arbeidet som pågår med gjennomgangen av EØS-midlene, hvor formålet blant annet er å sikre økt overvåking og kontroll av de norske bidragene: «*Det gjør vi for å forsikre oss om at norsk støtte ikke skal brukes til å undergrave de verdiene som avtalene om EØS-midlene bygger på. Når denne gjennomgangen er ferdig, vil vi sammen med Island og Liechtenstein vurdere om det er grunnlag for nye tiltak og reaksjoner overfor polske myndigheter*».

Utenriksministeren sa videre at regjeringen i dette arbeidet tar utgangspunkt i avtaleverket som gjelder for EØS-midlene, og understreket betydningen av at eventuelle tiltak må forankres rettslig: «*Dersom vi ikke gjør det, kan vi bli kritisert for ikke å respektere rettsstatsprinsipper eller overholde mellomstatlige avtaler. Det vil ikke Norge være tjent med. Arbeidet med gjennomgang er igangsatt og vil ventelig være klart i løpet av februar. Jeg vil informere Stortinget på egnet vis om denne prosessen*».

I EU er det også mange som lenge har vært urolige for utviklingen i Ungarn og Polen. I tillegg til en rekke traktatsbruddsaker, er den såkalte artikkel 7-prosedyren iverksatt mot begge landene. Den medfører at et medlemsland som vedvarende bryter med EUs grunnleggende verdier, i siste instans kan miste medlemskapsrettigheter. Dette krever imidlertid enstemmighet blant de andre landene, og Ungarn og Polen kan dermed gjensidig blokkere for et slikt vedtak i Rådet.

I forbindelse med langtidsbudsjettet og gjenreisingspakken etter pandemien, vedtok EU i 2020 en ny rettsstatsmekanisme i form av en [EU-forordning](#). Den setter vilkår for beskyttelse av EUs langtidsbudsjett. Respekt for rettstaten [beskrives](#) som en avgjørende forutsetning for trygg budsjettstyring og effektiv tildeling av EU-midler. Rettsstatsmekanismen gir EU mulighet til å

suspendere, redusere eller begrense tilgangen til EU midler på en måte som er proporsjonal med bruddets art, omfang og alvorlighetsgrad. Mekanismen kan bare benyttes dersom andre tiltak ikke anses som mer effektive. Innføringen av mekanismen er tidligere omtalt i stortingsbibliotekets [EU/EØS-nytt 11. november 2020](#).

Polen og Ungarn blokkerte lenge forhandlingene om langtidsbudsjettet på grunn av den nye rettsstatsmekanismen, men gikk til slutt med på et kompromiss med en bestemmelse om at [EU-domstolen først må ta stilling til om rettsstatsmekanismen er i strid med EU-traktatene](#) (TEU/TEUV). Under behandlingen i EU-domstolen leverte Polen og Ungarn innspill med støtte til hverandre, mens Belgia, Danmark, Tyskland, Irland, Spania, Frankrike, Luxembourg, Nederland, Finland, Sverige og Kommisjonen leverte innspill til støtte for Parlamentet og Rådet. I en [avgjørelse 16. februar 2022](#), fastslo EU-domstolen at [EU kan kutte i overføringene til medlemsland som ikke overholder demokratiske prinsipper](#). I kjennelsen påpekes det blant annet at demokrati og rettsstatsprinsipper er avgjørende kriterier for å bli medlemsland i EU, og at disse ikke kan forkastes etter at et land har blitt medlem. Domstolen mener også at styringen av EUs budsjetter kan bli alvorlig svekket hvis prinsippene brytes.

«*The Commission will now analyse carefully the reasoning of the judgments and their possible impact on the further steps we will take under the Regulation*», sa kommisjonspresident Ursula von der Leyen i en [uttalelse](#) til kjennelsen. Europaparlamentet har lenge [presset på Kommisjonen](#) for å iverksette rettsstatsmekanismen, og vedtok en [resolusjon](#) 10. mars hvor de støtter EU-domstolens avgjørelse.

Kommisjonspresident Ursula von der Leyen annonserte i Europaparlamentet 5. april at Kommisjonen [vil iverksette rettsstatsmekanismen mot Ungarn](#). Ifølge Le Monde sa von der Leyen at Kommisjonens budsjettkommisær, Johannes Hahn, har informert ungarske myndigheter om at det vil bli sendt et formelt brev for å aktivere mekanismen, en prosess som kan ta mellom seks og ni måneder. Von der Leyen sa at Kommisjonen har gjennomgått ungarske myndigheters svar på et uformelt brev som [Kommisjonen sendte i november i fjor](#), hvor de ba om mer informasjon om rettsstatsutfordringer knyttet til offentlige anskaffelser, interessekonflikter og korrupsjon. Polen mottok et lignende brev hvor Kommisjonen uttrykte bekymring over rettsstatssituasjonen i landet.

Kunngjøringen fra von der Leyen i Europaparlamentet 5. april kom to dager etter det ungarske valget som sikret statsminister Viktor Orban en fjerde påfølgende periode og fortsatt to-tredjedels flertall i nasjonalforsamlingen. Ifølge internasjonale observatører var valgkampen preget av at [hele utgangspunktet for stemmegivningen var skjevt](#): velgerne ble ikke tilstrekkelig informert om alternativene, opposisjonen kom ikke frem i mediene, og regjeringspartiet brukte offentlige ressurser til sin fordel.

I den europapolitiske redegjørelsen 23. november 2021, viste utenriksminister Anniken Huitfeldt til EUs nye rettsstatsmekanisme og sa at «*En forutsetning for en ny periode vil være at vi får på plass minst like effektive mekanismer for EØS-midlene*». NTB skriver 2. januar 2022 at Huitfeldt før jul fikk [mandat fra regjeringen til å starte forhandlinger](#) med EU om EØS-midler for perioden frem til 2027. Det er ikke kjent nøyaktig hva som står i mandatet, men «*etter det NTB kjenner til, har Norge som mål å få avtalefestet regler som gjør det mulig å fryse utbetalingene dersom viktige demokratiske prinsipper krenkes*».

Oppstart av forhandlingene om en ny periode for EØS-midlene er forsinket, og dette skal blant annet skyldes uenighet om mandatet i EU. På det bilaterale møtet mellom Stortinget og Europaparlamentet 27. januar sa den norske EU-ambassadøren at EU har signalisert at «*forhandlingene kan starte snart*». Representanten fra EU-siden sa det pågikk «*internal work*» for å bli klar til oppstart, men sa ikke noe om tidshorisonten.

Som følge av krigen i Ukraina [opplever den polske regjeringen nå mer velvilje fra resten av EU](#), skriver Aftenposten 3. april. Polen har vært en pådriver for vestlige sanksjoner mot Russland, mottar flest ukrainske flyktninger og er det viktigste transittpunktet for vestlige forsendelser av våpen, ammunisjon og militært utstyr til Ukraina. Den polske regjeringen har et håp om at landets nye fremtredende rolle skal føre til at Kommisjonen [frigjør 36 milliarder euro i gjenreisningsmidler](#) som er holdt tilbake på grunn av rettstatssituasjonen i landet, skriver The Guardian. I forkant av kommisjonspresident Ursula von der Leyens planlagte besøk til Polen 9. april, [avviste hun imidlertid at det vil bli aktuelt å utbetale gjenreisningsmidlene](#) før Polen respekterer Kommisjonens kriterier for tildeling av midlene.

Mens Polen har stått i første rekke blant EUs medlemsland under ukrainakrigen, har Ungarn valgt en annen retning. Den ungarske regjeringens nølende holdning til ukrainakrigen har også blitt [kritisert av de andre landene i den såkalte Visegrad-gruppen, blant dem Polen](#). Etter statsminister Viktor Orbans seier i det ungarske valget, [skriver EUobserver](#) at det er ventet at myndighetene skjemper sin nasjonalistiske og populistiske holdning, styrker den pro-russiske holdningen og fortsetter å undergrave demokratiske prinsipper.

Europakommisjonens forslag om tilbørlig aktsomhet for bærekraft for foretak

Europakommisjonen foreslår i et nytt direktiv at store selskaper skal stå til ansvar dersom de krenker menneskerettigheter eller skader miljøet. Kravet om såkalt tilbørlig aktsomhet – due diligence – gjelder egen aktivitet, datterselskap og leverandørkjeder. Direktivforslaget inneholder også regler om bedriftsstyring. Regjeringen mener forslaget i stor grad berører den nye norske åpenhetsloven, som trer i kraft 1. juli i år. Flere EU-land har eller er i ferd med å innføre lignende regelverk knyttet til aktsomhet. Kommisjonen mener dette kan føre til rettslig usikkerhet og fragmentering av det indre marked, og foreslår derfor felles regler på EU-nivå. Den delen av forslaget som gjelder tilbørlig aktsomhet har fått generell støtte i mange EU-land. Europaparlamentet, som har vært en pådriver i saken, ønsker å gå lengre enn Kommisjonen på noen områder. Den svenske og danske regjeringen, samt nordiske næringslivsorganisasjoner, er blant annet kritiske til den delen av forslaget som regulerer selskapsledelse.

Forslaget fra Kommisjonen

Kommisjonens [forslag til direktiv om bedrifters aktsomhet overfor bærekraft og menneskerettigheter](#) ble lagt fram 23. februar i år. Kommisjonen mener det er behov for et felles rammeverk på EU-nivå, og at det er nødvendig å håndtere bekymringer hos forbrukere som ikke vil kjøpe produkter som er framstilt ved tvangsarbeid eller som ødelegger miljøet. «Vi kan ikke lenger vende det blinde øye til, hvad der sker længere nede i vores værdikæder. Der er behov for en ændring i vores økonomiske model», uttalte EU-kommissær Didier Reynders i [pressemeldingen](#).

Selskaper som omfattes av direktivet skal overvåke, identifisere og om nødvendig forebygge, avslutte eller avbøte negative påvirkninger som selskapet har på menneskerettigheter og miljø. Dette gjelder egen virksomhet, datterselskaper, og aktiviteter utført i leverandørkjeden. Det siste er begrenset til enheter som selskapet har et etablert forretningsforhold til.

Følgende selskaper omfattes av direktivet:

- EU-selskaper i gruppe 1: alle selskaper med mer enn 500 ansatte og en omsetning på mer enn 150 millioner euro.
- EU-selskaper i gruppe 2: selskaper med mer enn 250 ansatte og en omsetning på mer enn 40 millioner euro, hvor halvparten er generert i en såkalt «[high-impact sector](#)». Det er her snakk om følgende sektorer: tekstilbransjen, landbruk, skogbruk og gruveindustrien. Disse selskapene får en overgangsperiode på to år.

- Selskaper utenfor EU: selskaper som har stor tilstedeværelse i det indre markedet. Disse selskapene må være representert av en autorisert representant, etablert eller bosatt i et av medlemslandene hvor virksomheten opererer.

Det foreslås at det er en nasjonal myndighet som skal ha ansvar for tilsyn og ilegge bøter. Kommisjonen påpeker at det er svært viktig at ofre kan få erstatning for skader gjennom saker i nasjonale domstoler. Dette er skader som kunne vært identifisert og unngått/avbøtet gjennom passende due diligence-tiltak.

Kommisjonen viser til rapporten [Study on due diligence requirements through the supply chain](#) som slår fast at de fleste bedrifter som frivillig innfører due diligence-tiltak fokuserer på første ledd i leverandørkjeden. Dette er ikke nok, mener Kommisjonen, og mener at ansvaret må gjelde hele leverandørkjeden. Imidlertid åpnes det for at ansvaret for mulige skader kan overføres nedover i kjeden gjennom innhenting av skriftlige kontraktsmessige garantier (contract clauses). Dette er garanti for at underleverandøren lever opp til virksomhetens etiske retningslinjer (code of conduct) og handlingsplaner. Ifølge [Agence Europe](#) uttalte Kommisjonen at selskap som har fått en slik garanti har gjort en betydelig innsats for å unngå negative virkninger, og skal derfor ikke holdes ansvarlig i retten.

Forslaget inneholder også regler for bedriftsstyring. Det innføres plikter for bedriftens ledelse, som skal sikre at tilbørlig aktsomhet blir en del av hele selskapets virkemåte. Det gjelder blant annet en plikt til å føre tilsyn med gjennomføringen og integrere den i bedriftsstrategien. Kommisjonen foreslår også å knytte styrets godtgjørelse til bærekraftsmål for å oppfylle Paris-avtalen: «*Endvidere skal lederne, når de oppfyller deres forpliktelse om at handle i virksomhedens bedste interesse, tage hensyn til menneskerettigheder, klimaændringer og miljømæssige konsekvenser af deres beslutninger. Hvor virksomhedslederne nyder godt af en variabel aflønning, skal de tilskyndes til at bidrage til bekæmpelsen af klimaændringer med henvisning til forretningsplanen*», står det i pressemeldingen. Kommisjonen forslår også at store selskaper (gruppe 1) skal utarbeide en klimaplan i tråd med Paris-avtalens 1,5 gradersmål.

Den norske åpenhetsloven og direktivforslaget

Barne- og familiedepartementet sendte 24. mars forslaget fra Kommisjonen på høring, og ber om innspill innen 27. april, som grunnlag for å utarbeide norske posisjoner. [I høringsbrevet skriver departementet at direktivforslaget berører i stor grad den norske åpenhetsloven](#). Både direktivforslaget og [åpenhetsloven](#) er basert på OECDs retningslinjer for flernasjonale selskap og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP). Kommisjonens forslag har et bredere anvendelsesområde. Det pålegger virksomheter å utføre aktsomhetsvurderinger knyttet til menneskerettigheter og miljø. Åpenhetsloven gjelder for menneskerettigheter og anstendig arbeid. Direktivforslaget har imidlertid en høyere terskel for hvilke virksomheter som omfattes av regelverket.

I en artikkel på Juridika skriver stipendiat Line Gjerstad Tjelflaat ved Universitetet i Bergen at [direktivforslaget er betraktelig mer detaljert enn aktsomhetsvurderingene i UNGP og OECDs retningslinjer](#): «*Ved å presisere og konkretisere kravet til aktsomhetsvurderinger imøtekommer kommisjonen kritikk knyttet til reglenes uklarhet og gjør aktsomhetsvurderingene enklere å praktisere*». Åpenhetsloven har blitt kritisert for at den [mangler veiledning om hvordan virksomheter skal etterleve regelverket](#), jf skriftlig spørsmål fra Tage Pettersen (H) til barne- og familieministeren i mars i år.

I Juridika-artikkelen pekes det også på direktivforslagets artikkel 25 om at «directors» skal, ved utførelsen av sine oppgaver, ta i betraktning konsekvensen beslutningen har for menneskerettigheter og miljø. «*Norsk rett har ikke noen bestemmelser som direkte tilsvarer direktivkravet i dag*», skriver forfatteren, «*selv om et slikt krav muligens kan innfortolkes*

i [aksjelovene § 6-12](#). En lignende regel finnes også i den nye, norske [anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse \(NUES\)](#)».

[Åpenhetsloven: trer i kraft 2. juli 2022](#). Det er Forbrukertilsynet som skal føre tilsyn med lovens bestemmelser og gi sanksjoner.

Den danske og svenske regjeringens foreløpige posisjon

Den danske regjeringen støtter forslaget med det nye forslaget til direktiv og mener regler om aktsomhetsvurdering best reguleres på EU-nivå. Regjeringen er imidlertid kritisk til deler av forslaget, jf [notatet til Folketinget om forslaget](#):

- Regulering av selskapsledelse: Den danske regjeringen er svært kritisk til de delene av forslaget som regulerer selskapsledelse (artikkel 15 og 25): «*Reguleringen lader til at gå ud over, hvad der nødvendigt for at sikre en forankring af ledelsens ansvar for due diligence processer og vurderes ikke på nuværende tidspunkt at være proportional. Regeringen vil undersøge nærmere, hvordan den foreslået regulering af selskabsledelse vil påvirke den danske model for selskabsledelse og implikationerne af direktivet for dansk selskabsret*». I notatet står det at også de andre nordiske landene har uttrykt seg kritisk til de artiklene som regulerer selskapsledelse. Den danske regjeringen mener forslaget om å knytte styrets godtgjørelse til bærekraftsmål bør fjernes.
- Avklaring av sentrale begreper: Like konkurranseforhold på tvers av det indre marked forutsetter klare rammer for lik håndheving i EU. Det er derfor behov for å avklare sentrale begreper i forslaget, mener den danske regjeringen. Regelverket må utformes slik at det blir håndterbart og at gevinsten står i forhold til de administrative byrdene.
- Ansvar i leverandørkjeden: Den danske regjeringen er bekymret for at virksomheter i stor grad vil benytte seg av kontraktmessige garantier (contract clauses). I praksis kan det være vanskelig å utføre aktsomhetsvurderinger i hele leverandørkjeden. Den danske regjeringen ønsker en mer risikobasert tilnærming, og mener OECDs prinsipp om «falmende ansvar» jo lenger ut i verdikjeden man er, bør avspeiles tydelig i direktivet.
- Manglende konsekvensvurdering: Kommisjonens konsekvensanalyse, som ligger til grunn for forslaget, har blitt avvist to ganger av Kommisjonens interne utvalg. Dette bryter med den normale prosedyren for evidensbasert politikutvikling i EU: «*Derfor foreligger der bl.a. ikke på nuværende tidspunkt retvisende skøn for hverken de erhvervsøkonomiske eller statsfinansielle konsekvenser, ligesom der er væsentlig uklarhed om centrale begreber i direktivet*».

DI (Dansk Industri) skriver i en pressemeldingen dagen etter at forslaget ble lagt fram at [de er uenig i at det innføres EU-regler om bedriftsledelse](#), og viser til at dette er «*regler, som går langt ud over, hvad vi traditionelt oppfatter som virksomhedernes ledelsesret. Det er i direkte strid med den måde, vi bedriver virksomhedsledelse på her på vores breddegrader, og det har vi gjort klart og tydeligt opmærksom på i EU*». Ifølge Altinget.dk har [den danske regjeringen gått inn for at lovforslaget burde vært delt i to](#): tilbørlig aktsomhet og bedriftsledelse.

[Den svenske regjeringens notat til Riksdagen](#) er mer avdempet enn det danske notatet. Den ønsker forslaget velkommen, men viser til at det er behov for ytterligere analyse og at visse uklarheter skal utredes videre. Regjeringen er positiv til at OECDs retningslinjer og FNs veiledning er tatt hensyn til i direktivforslaget, men at dette bør ytterligere styrkes. Arbeidstakernes rolle og rollen til arbeidstakerorganisasjoner bør bli tydeligere.

Den svenske regjeringen understreker at en god balanse mellom aksjonærer og styre er en forutsetning for effektiv eierstyring og i forlengelsen også for selskapenes evne til å tiltrekke seg

kapital. Regjeringen vil arbeide for å sikre at direktivet er utformet på en måte som beskytter den svenske selskapsstyringsmodellen.

Regjeringen mener det er svært viktig at regelverket anvendes enhetlig av virksomhetene, og at tolkningsmulighetene bør minimeres og harmonisering søkes. Direktivet bør ikke innebære en uforholdsmessig stor kostnad eller en uforholdsmessig stor administrativ byrde for svenske selskaper. Små og mellomstore bedrifter skal beskyttes spesielt. Forslaget må heller ikke skape en for stor administrativ byrde for det offentlige.

I notatet vises det til en foreløpig høring blant nærings- og interesseorganisasjoner. Svenskt Näringsliv og et antall bransjeorganisasjoner kritiserer blant annet forslaget om selskapsledelse og at arbeidet mot klimaforandringer inngår i forslaget om tilbørlig aktsomhet.

Europaparlamentet – en pådriver for strengere regelverk

Europaparlamentet, som har vært en pådriver i denne saken, vedtok i januar 2021 en egeninitiert rapport som ga innspill til Kommisjonens kommende lovgivning (se [EU/EØS-nytt 28. januar 2021](#)). Parlamentet foreslo blant annet at børsnoterte SMB'er og høyrisiko SMB'er burde omfattes av regelverket. Saksordføreren for rapporten, Lara Wolters (S&D, Nederland), ønsker Kommisjonens forslag velkommen, men peker på at [små selskaper i høyrisikosektorer også bør dekkes](#) av lovgivningen. I tillegg kritiseres Kommisjonen for forslaget om kontraktsmessige garantier. Det vil skape smutthull i lovgivningen, og fører til at selskap [kan gjemme seg bak mindre virksomheter](#) nedover i leverandørkjeden. Lara Wolters ønsker også å styrke klimaaspektet gjennom en [tydeligere kobling til målet om å begrense global oppvarming til 1,5 grader](#).

Forbud mot produkter fremstilt ved tvangsarbeid

[En meddelelse om anstendig arbeid i hele verden](#) ble lagt fram sammen med direktivforslaget. Avskaffelse av barne- og tvangsarbeid er kjernen i EUs arbeid, og det varsles et lovforslag i løpet av 2022. Her vil Kommisjonen foreslå å forby produkter fremstilt ved tvangsarbeid. Det vil gjelde varer produsert både i og utenfor EU. Meddelelsen omtaler også andre tiltak på området – både gjeldende og kommende – knyttet til blant annet handelspolitikk, internasjonalt samarbeid og samarbeid med andre partnere.

Rettsakter:

Neste møte i EØS-komiteen finner sted 29. april 2022. Til møtet i Europautvalget 21. april foreligger en liste med 132 rettsakter, hvorav tre krever samtykke.

Rettsakter hvor det tas forbehold om Stortingets samtykke

Av de tre rettsaktene som krever samtykke, er de på bank/finans og sjøfart godt beskrevet i informasjonen som er oversendt Stortinget.

Bygningsenergidirektivet fra 2010

[Vi velger å kommentere bygningsenergidirektivet fra 2010](#) siden det har vært utestående i mange år og har vært diskutert i Europautvalget ved tidligere anledninger. Utover dette, kan man merke seg at informasjonen Europautvalget har mottatt ikke omtaler de tilpasninger som Norge har fått, selv om det [nå er klart fra EUs side hvilke tilpasninger de har vedtatt å gi Norge](#), Island og Liechtenstein. Det opplyses heller ikke i informasjonen som er sendt Europautvalget om hvilke tilpasninger EØS EFTA-landene i utgangspunktet har bedt om. Les mer om tilpasningene i [EU/EØS-nytt 10. februar 2022](#).

Siste gang bygningsenergidirektivet (og energieffektiviseringsdirektivet fra 2012) var [tema i Europautvalget](#) – i mars 2017 – svarte daværende olje- og energiminister Terje Søviknes at: «Vi har vurdert det slik at det er riktig å ta dem inn i norsk rett med tilpasninger. Det er avhengig av hva vi klarer å komme fram til av tilpasninger, og her er vi i en særstilling når det gjelder

fornybar energi, både elektrisitetsforsyningen og også den samlede energimiksen vår, der vi ligger milevis foran Europa, opp under 70 pst. i fornybarandel i vår totale energimiks».

EØS-notatet, som er tilgjengelig på regjeringens nettsider, [inneholder vurderinger som ikke er tatt med i informasjonen som er oversendt Europautvalget](#). Her står det at «Norsk standpunkt er at bygningsenergidirektivet er i grenseområdet for hva som må innlemmes i EØS-avtalen. Bygningsenergidirektivet innlemmes i EØS-avtalen med nødvendige tilpasninger».

Det er her snakk om bygningsenergidirektivet fra 2010. I mellomtiden har EU vedtatt et oppdatert direktiv i 2018. [I desember 2021 foreslo så Kommisjonen et helt nytt bygningsenergidirektiv](#). Dette siste forslaget vil innebære at 2010-direktivet med endringene fra 2018, oppheves.

Rettsakter som ikke krever Stortingets samtykke

Det er 129 rettsakter som *ikke* krever samtykke. Disse er listet med lenke til regjeringens EØS-notatbase. Vi har valgt å gi en kort omtale av følgende rettsakter:

Først, to rettsakter som er knyttet til digitale covid-sertifikater hvor det legges opp til en hasteprosedyre for innlemmelse i EØS-avtalen:

- [Covid-sertifikater: personer under 18 år](#) - Kommisjonens delegererte forordning 2022/503 av 29. mars 2022 – forordningen er knyttet til et tidligere innført krav om at vaksinesertifikater for fullvaksinerte varer i 9 måneder. Deretter er det behov for en ytterligere boosterdose for at vaksinesertifikatet skal være gyldig for reiseformål. Kommisjonen har funnet det nødvendig å tilpasse reglene for personer under 18 år. Det er nå innført et unntak for kravet til boosterdose for personer under 18 år, ved å tilpasse mobilapplikasjonene som brukes til å verifisere EUs digitale COVID-sertifikater.
- [Covid-sertifikater: tilbakekalling](#) - Kommisjonens gjennomføringsvedtak 2022/483 av 21. mars 2022 – vedtaket tar for seg hendelser med falske digital COVID-sertifikater og medlemslandenes mulighet til å revokere (tilbakekalle) sertifikater av medisinske årsaker, eksempelvis at et parti med vaksiner er defekte. Rettsakten beskriver rutiner for hvordan sertifikater skal revokeres.

Så, tre rettsakter som kan være av generell interesse:

[Tilbaketrekking av titandioksid som tilsetningsstoff i næringsmidler](#) – Kommisjonsforordning (EU) 2022/63. Titandioksid brukes i dag som pigment for å gi hvit farge, til for eksempel sukkertøy, iskrem, dressing, tyggegummi og fiskeprodukter. I regjeringens EØS-notat står det at «Næringen må finne alternativer til fargestoff som er godkjent i regelverket. Myndighetene bør føre tilsyn med tilbaketrekkingen, evt. ta analyser av næringsmidler».

[Datautveksling med Storbritannia](#) - Kommisjonens gjennomføringsbeslutning (EU) 2021/1772. I regjeringens EØS-notat står det at: «Beslutningen fastslår at Storbritannia har tilstrekkelig beskyttelsesnivå for personopplysninger. Dette innebærer at personopplysninger kan overføres til Storbritannia uten at den behandlingsansvarlige må gå veien om et av de mer omfattende kravene til overføring i personvernforordningen kapittel V. Rettsakten innebærer dermed en forenkling for både private og offentlige virksomheter».

[Risikoinndikator for plantevernmidler](#) – Kommisjonsdirektiv (EU) 2019/782. Det er utarbeidet to felles risikoinndikatorer for plantevernmidler som skal benyttes av medlemslandene og som også skal fungere som indikator på EU-nivå. Indikatorene skal beskrive utviklingen i risiko for plantevernområdet. I regjeringens EØS-notat står det: «Mattilsynet vurderer at disse indikatorene gir ganske begrenset informasjon om risiko. Bakgrunnen for dette er at indikatorene ikke tar hensyn til dose som brukes, og at de også tar begrenset hensyn til helse og miljø. Mattilsynets vurdering er at vi derfor fortsatt bruker de etablerte risikoinndikatorene for helse og miljø, da vi mener at disse har flere faktorer med i beregningen av disse og at de derfor

gir et mye bedre bilde av risikoutviklingen. Norge har en egen miljøavgift for plantevernmidler der avgiften er differensiert etter preparatenes helse- og miljørisiko, og dette systemet brukes også til å se på utvikling av risiko over tid ved å se på omsetningstallene for midler i de ulike gebyrklassene. Mattilsynet vurderer at EU-indikatoren egner seg dårlig til å sammenligne risiko mellom ulike land, da det for eksempel ikke tar hensyn til agronomi og klima».